

بررسی فرهنگ ایمنی و شناسایی مخاطرات کاری در آتش نشانی ها

فرهاد عبدی

کارشناسی مدیریت فرماندهی عملیات در حریق و حوادث، دانشگاه علمی کاربردی سازمان همیاری شهرداری های اصفهان

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی فرهنگ ایمنی و شناسایی مخاطرات کاری در آتش نشانی ها انجام شد. روش تحقیق کتابخانه ای با استفاده از کتب، مقالات و پایان نامه ها انجام گرفت. نتایج نشان داد فرهنگ ایمنی در آتش نشانی ها به عنوان یک عامل کلیدی در کاهش حوادث و بهبود عملکرد آتش نشانان شناخته می شود. با تقویت این فرهنگ، می توان به ایجاد یک محیط کاری ایمن تر و کارآمدتر دست یافت که در آن آتش نشانان با اطمینان بیشتری به انجام وظایف خود بپردازند و در نهایت، خدمات بهتری به جامعه ارائه دهند.

واژگان کلیدی: ایمنی، فرهنگ ایمنی، مخاطرات کاری، آتش نشان

مقدمه

فرهنگ ایمنی در سازمان‌های آتش‌نشانی به عنوان یکی از ارکان اساسی در حفظ سلامت و ایمنی کارکنان و جامعه شناخته می‌شود. آتش‌نشانان به عنوان نخستین پاسخ‌دهندگان در مواقع بحران، با چالش‌های متعددی مواجه هستند که می‌تواند به طور مستقیم بر سلامت جسمی و روانی آن‌ها تأثیر بگذارد. در این راستا، شناسایی مخاطرات کاری و ایجاد یک فرهنگ ایمنی قوی، نه تنها به کاهش حوادث و آسیب‌ها کمک می‌کند، بلکه به افزایش کارایی و اثربخشی عملیات آتش‌نشانی نیز می‌انجامد. این مقاله به بررسی فرهنگ ایمنی در آتش‌نشانی‌ها و شناسایی مخاطرات کاری موجود در این حوزه می‌پردازد. با توجه به ماهیت خطرناک و پرتنش کار آتش‌نشانی، شناسایی دقیق مخاطرات و ایجاد راهکارهای مؤثر برای مدیریت آن‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این راستا، فرهنگ ایمنی به عنوان یک رویکرد کلیدی در آموزش و پرورش آتش‌نشانان و همچنین طراحی و اجرای برنامه‌های ایمنی، نقش بسزایی ایفا می‌کند. در این مقاله، به تحلیل ابعاد مختلف فرهنگ ایمنی و تأثیر آن بر کاهش حوادث و بهبود عملکرد آتش‌نشانان پرداخته می‌شود. همچنین، به شناسایی مخاطرات کاری که آتش‌نشانان با آن‌ها مواجه هستند، پرداخته خواهد شد. هدف این تحقیق، ارائه الگوها و راهکارهایی است که بتوانند به بهبود فرهنگ ایمنی و کاهش مخاطرات کاری در آتش‌نشانی‌ها کمک کنند و در نهایت، سلامت و ایمنی کارکنان را تضمین نمایند.

فرهنگ ایمنی

با توجه به علت حوادث مدرن ایده فرهنگ ایمنی در محل کار به سیستم مدیریت ایمنی سازمانی و کمک به ساختار طراحی سازمانی متمرکز بر پیشگیری توجه دارد. (لی فان دورمن ویور و پروتووست، ۲۰۱۶؛ ریانو کا سالاس و تومیا، ۲۰۱۸) این اجرا به عنوان یک شرط ایمنی می‌تواند به حفظ یک مبارزه فعال در برابر آسیب‌های شغلی و حوادث در محل کار کمک کند. (ابونه استون لستر و چوی، ۲۰۲۰) فرهنگ ایمنی نقش یک عامل بهبود بی وقفه برای شکل دادن به محیط سازمانی در صورت مواجهه با خطر را ایفا می‌کند. آژانس تحقیقات و کیفیت مراقبت‌های بهداشتی، ۲۰۱۵ فرهنگ ایمنی مجموعه‌ای از باورها، ایده‌ها و شیوه‌های درون سازمانی است که بر حذف خطرات شغلی از طریق ایجاد آگاهی بین کارکنان در مورد الزامات ایمنی در محل کار متمرکز است. (گونگ، ۲۰۱۹) فرهنگ ایمنی به عنوان پایه‌ای برای ایمنی عمومی افراد در محیط اجتماعی زندگی خصوصی و محل کار شامل موارد زیر است: فرهنگ ایمنی شغلی، فرهنگ ایمنی هسته‌ای فرهنگ ایمنی آتش‌سوزی، فرهنگ بهداشت فرهنگ ایمنی محیطی، فرهنگ ایمنی صنعتی، فرهنگ ایمنی زندگی، فرهنگ ایمنی جاده و فرهنگ ایمنی اجتماعی بر اساس نظریه فرهنگ ایمنی این فرهنگ در طیف وسیع تری از فرهنگ بدنی، فرهنگ نهادی، فرهنگ رفتاری و فرهنگ معنوی مورد توجه قرار می‌گیرد. (ابوبکر و همکاران، ۲۰۱۸) این به عنوان عامل بالقوه برای معنویت و محدودیت اخلاقی کارکنان توصیف می‌شود که بیشتر رفتارهای آن‌ها را وادار میکند این اجرا پتانسیل کاهش صدمات شغلی و همچنین میزان تصادفات را با اجرای استانداردهای عملکرد ایمنی دارد پیشنهاد می‌شود که وجود فرهنگ ایمنی می‌تواند تمرکز کارکنان را نسبت به اولویت‌ها و عملکرد ایمنی افزایش دهد. (گونگ، ۲۰۱۹)

عملکرد ایمنی

دستیابی به اهداف از طریق استفاده بهینه از منابع سازمانی اشاره دارد. (هو، گریفین و برتولیت، ۲۰۱۶) با توجه به این عملکرد ایمنی استفاده از منابع سازمانی به عنوان مثال منابع انسانی برای دستیابی به اهداف ایمنی خواهد بود. عملکرد ایمنی شامل مجموعه‌ای از فعالیت‌ها است که از رعایت قوانین ایمنی برای کارکنان سازمان تا حفظ استانداردها از طریق نمایش در کار

عملیاتی شروع می‌شود. (پریرا و همکاران، ۲۰۲۰). مدل عملکرد ایمنی دو بعد ایمنی را در بر می‌گیرد: رعایت ایمنی و مشارکت ایمنی به عنوان عوامل تعیین کننده عملکرد صدمات و حوادث شغلی. (ابوبکر و همکاران، ۲۰۱۸). رعایت ایمنی بخش اساسی کار یک کارمند در قالب استانداردهای ایمنی و پایبندی به اقدامات ایمنی است. به عنوان مثال آن دسته از افرادی که از مقررات ایمنی تعیین شده پیروی می‌کنند کمتر از دیگران آسیب‌های شغلی را تجربه می‌کنند این رفتارهای انطباق قابل توجهی با شرایط ایمنی سازمانی دارند. وجود مقررات ایمنی برای هر لایه از سازمان برای ارتقای جهت گیری ایمنی مهم است. به عنوان مثال کارکنانی که تجربه سطح پایینی در رعایت ایمنی از سوی مدیریت سرپرست یا همکاران دارند سهل انگاری و بی احتیاطی خود را در فرهنگ افزایش می‌دهند در مقابل تمایل شخصی یک کارمند برای شرکت در رویدادهای مرتبط با ایمنی می‌تواند مشارکت ایمنی را در افراد افزایش دهد با این حال این بیشتر یک عمل داوطلبانه است. کارکنانی که ناامنی شغلی بالاتری دارند یا می‌ترسند موقعیت خود را به دلیل حجم کاری و عدم اطمینان از دست بدهند، تمایل پایینی برای شرکت در رویدادهای ایمنی مانند آموزش ایمنی و کارگاه‌های آگاهی ایمنی از خود نشان می‌دهند. (پریرا و همکاران، ۲۰۲۰) فرهنگ سازمانی که استرس و اضطراب را در کارکنان افزایش می‌دهد. ممکن است بر رفتارهای مشارکت ایمنی که تمایل به واکنش به رویدادهای تصادفی را افزایش می‌دهد تأثیر بگذارد. (ابوبکر و همکاران، ۲۰۱۸)

فرهنگ ایمنی و قدرت

پژوهشها در خصوص فرهنگ ایمنی اغلب این موضوع را بررسی می‌کنند که آیا فرهنگ یک شاخص پیشرو ایمنی است؟ و تمایز آن با جو ایمنی و ابعاد روان سنجی که اشکال متمایز ارزش‌ها و شیوه‌های مرتبط با ایمنی را مشخص می‌کنند از نظر عملکرد ایمنی فرهنگ ایمنی به عنوان پیش بینی کننده رفتارهای ایمنی کارکنان نشان داده شده است و با حوادث ایمنی کارکنان ارتباط ضعیفی دارد. پریرا و همکاران (۲۰۲۰) تفاوت بین فرهنگ ایمنی و شرایط اقلیمی محیط کار را شبیه به شخصیت و خلق و خو توصیف می‌کنند که به موجب آن فرهنگ به ارزش‌ها باورها و عملکردها و اقلیم به ادراک تعهد مدیریت به ایمنی اشاره دارد. به نظر می‌رسد که هر دو مفهوم همپوشانی بالایی دارند مثلاً به دلیل استفاده از نظر سنجی‌ها اما فرهنگ عموماً بر روی مجموعه گسترده تری از پدیده‌ها مانند سیستم‌های گزارش رویداد یادگیری سازمانی ارتباطات منابع انسانی تمرکز دارد و می‌تواند به صورت کیفی و کمی مورد مطالعه قرار گیرد. میرنز و همکاران (۲۰۱۳) مطالعه روانشناختی فرهنگ ایمنی ابعاد مختلف ارزش‌ها و شیوه‌های مرتبط با ایمنی را برای مدیریت ریسک شناسایی کرده است (میرنز و همکاران ۲۰۱۳ ریدر و همکاران، ۲۰۱۵). این موارد شامل ابعادی مانند تعهد مدیریت به ایمنی اولویت بندی مدیریت ایمنی همکاری برای ایمنی نگرش‌ها و فعالیت‌های گروهی برای مدیریت ایمنی گزارش رویداد میزانی که پاسخ دهندگان معتقدند گزارش حوادث ایمنی بی خطر است ارتباطات خواه) کارکنان هستند اطلاعات مربوط به مسائل مربوط به ایمنی)، تعهد همکاران به ایمنی باور در مورد قابلیت اطمینان رفتار مرتبط با ایمنی همکاران و پشتیبانی ایمنی در دسترس بودن منابع و اطلاعات برای مدیریت ایمنی این ابعاد را می‌توان به طور متفاوتی ارزیابی کرد، اما متداول ترین روش بررسی ادراکات کارکنان از فرهنگ ایمنی است (میرنز و همکاران، ۲۰۱۳). اینها مهم تلقی می‌شوند زیرا منعکس کننده نحوه درک و ارزیابی کارکنان از سیاست‌ها شیوه‌ها اولویت‌ها و ارزش‌های سازمانی در مورد ایمنی هستند به طور بحرانی، تصور می‌شود که ادراکات کارکنان از فرهنگ ایمنی بر رفتارهای ایمنی به عنوان مثال گزارش حادثه تأثیر می‌گذارد که فرهنگ را ترکیب میکند به عنوان مثال عادی کردن یک رفتار با این حال از نظر توسعه یک فرهنگ ایمنی مثبت و مشترک. میرنز (۲۰۱۳) پیشنهاد می‌کند که سازمان‌ها به ندرت به اجماع و هماهنگی دست می‌یابند. این امر از این مشاهدات ناشی می‌شود که

فرهنگ به صورت اجتماعی ساخته شده است و بنابراین لزوماً یکسان نخواهد بود و تأثیر یکسانی در اجزا یا سطوح مختلف یک سازمان نخواهد داشت به عنوان مثال دیدگاه های متفاوتی در مورد فرهنگ سازمانی به دلیل مرزبندی نقشهای سازمانی تعارضات بر سر منابع و اعمال قدرت پدیدار می شود.

موقعیت سلسله مراتبی و ادراکات فرهنگ ایمنی

ادبیات تحقیق نشان می دهد که نحوه درک و اجرای شیوه های مربوط به فرهنگ ایمنی می تواند به قدرت مرتبط با موقعیت فرد در سلسله مراتب سازمان بستگی داشته باشد. به عنوان مثال در مراقبت های بهداشتی نشان داده شده است که پرستاران بیشتر از پزشکان گزارش می دهند که صحبت کردن در مورد مشکلات مربوط به مراقبت از بیمار دشوار است و این ادراکات متفاوت بر حسب نقشها و موقعیت اختیاری متفاوت آنها درک می شوند. (توماس و همکاران ۲۰۰۳) تحقیقات روان شناختی فرهنگ ایمنی نشان می دهد که کارکنان ارشد تمایل دارند اقدامات و خطرات ایمنی را مثبت تر از کارکنان پایین تر ببینند که ادراکات مدیریت ایمنی بسته به اینکه فرد در نقش مدیریتی نظارتی یا عملیاتی باشد متفاوت است و اینکه مدیران ادراکات مثبت تری از فرهنگ ایمنی نسبت به کارکنان خط مقدم و پشتیبانی دارند. علاوه بر این فرهنگ ایمنی زمانی ضعیف تر است که ادراکات مدیر و کارگر متفاوت باشد. پروسیا و همکاران (۲۰۰۳) با تفاوت های گروهی که به طور بالقوه منجر به تضاد سازمانی افزایش ریسک و عملکرد ایمنی ضعیف می شود. پروسیا و همکارانش (۲۰۰۳) پیشنهاد کردند که چنین بهبودهایی مستلزم توافق نزدیکتر بین مدیران و کارگران بر سر مسئولیت ایمنی است. از نظر توضیح اینکه چرا افرادی که در موقعیت های سلسله مراتبی متفاوت هستند فرهنگ ایمنی را متفاوت درک می کنند، عوامل مختلفی را می توان شناسایی کرد به عنوان مثال کارکنان در موقعیت های سلسله مراتب سازمانی متفاوت احتمالاً از نظر دانش و تجربه در سازمان متفاوت خواهند بود، به طوری که کارکنان خط مقدم به اطلاعات ایمنی دست اول دسترسی دارند و مدیریت دارای دیدگاهی در سطح سازمان در مورد ایمنی است. در واقع نقش و جایگاه افراد در یک سلسله مراتب نحوه تفسیر و ارتباط آنها درباره رویدادها را شکل می دهد به طوری که افراد بالاتر در سلسله مراتب از زبان انتزاعی و مثبت تری استفاده می کنند در مقایسه با افراد پایین تر در سلسله مراتب از زبان ملموس و منفی تر استفاده می کنند. (ماگی و همکاران، ۲۰۱۰) علاوه بر این شیوه های ایمنی زیادی وجود دارد که خطرات اجتماعی را در بر می گیرد. مثلاً صحبت کردن که ممکن است باعث شود کسانی که در موقعیت های کمتر قدرتمند هستند یعنی در سلسله مراتب سازمانی پایین تر قرار دارند این شیوه ها را چالش برانگیزتر ببینند به عنوان مثال مشارکت در صداگذاری برای کسانی که در نقشهای ارشد به جای پایین تر هستند آسان تر است و در جایی که شیب قدرت زیادی بین مافوق و زیردستان وجود دارد ارتباط بین مافوق و زیردستان به دلیل تفاوت با جریان اطلاعات از بالا به پایین به جای پایین به بالا در وضعیت نامتقارن می شود. (ابوبکر و همکاران، ۲۰۱۸)

پیشینه حفاظت و ایمنی در جهان

در سال ۱۹۸۰ اولین قانون ایمنی و بازرسی محیط کار در انگلستان تصویب شد و با تجدید نظر در این قانون دفاتر بازرسی رسمی تأسیس شد و در سال ۱۸۶۷ به تدریج انجمن پیشگیری از حوادث در فرانسه تشکیل شد. در اساسنامه این انجمن آمده است صاحب کارخانه موظف است از وضعیت جسمی و روحی کارگران مراقبت کند این شرط کاملاً اخلاقی است و نمی تواند جایگزین دستمزد شود و باید بر هر گونه منافع و ملاحظات اولویت داشته باشد. صنعت در کشورهای غربی منجر به تنوع و در نهایت تبدیل شدن به متخصصان بسیار تخصصی در این زمینه ها می شود. مسئولیت کارفرما در این موارد به شرکت های

بیمه محول شد. این شرکت ها همچنین بازرسانی را استخدام کردند تا مطمئن شوند که اقدامات احتیاطی ایمنی انجام شده است. در نتیجه فعالیت های پیشگیری از حوادث در طول زمان گسترش یافت در سال ۱۸۸۹ برخی از کنفرانس های بین المللی برای حفاظت از محل کار تشکیل شد. این کنفرانسها منجر به تدوین قوانین حمایتی شد. اجرای موثر الزامات قانونی و نقش مستقل بازرسان مورد تاکید قرار گرفت و انجمن هایی در بلژیک سوئد انگلستان و برخی کشورهای دیگر برای حمایت از این اقدامات تشکیل شد.

پیشینه ایمنی در ایران

اولین مقررات در زمینه ایمنی به اطلاعیه وزارت کشور باز میگردد که در جنگ جهانی دوم (۱۳۲۰) شمسی با هدف نجات و حفظ جان مردم از بمباران هوایی صادر شد. بلافاصله پیش بینی شد و لایحه حفاظت فنی در این زمینه در سال ۱۳۳۴ به تصویب رسید با تصویب قانون کار سال ۱۳۳۷ حفاظت فنی بازرسی بهداشتی و نیروی کار از طریق تشکیل شورای عالی حفاظت فنی مورد توجه قرار گرفت و در فاصله سال های ۱۳۳۸ تا ۱۳۵۷ این شورا آیین نامه های فرعی مختلفی را در زمینه های فرعی تصویب کرد مربوط به فنی حفاظت از محل کار به تصویب رساند. (علائی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲)

شناسایی مخاطرات کار

با توجه به آنچه گذشت ایمنی و پیشگیری از حادثه را می توان تحت عنوان جامع تری بنام جلوگیری از هر نوع ضرر و زیان بیان نمود با این توصیف به نظر می رسد تعریف زیر که مؤید تعریف قبلی نیز هست برای کلمه ایمنی مناسب باشد؟ ایمنی عبارتست از میزان فرار از خطرات کلمه میزان مبین نسبی بودن مقوله ایمنی و فرار از خطرات که قسمت اصلی تعریف است، بیانگر راه و روش دوری از حوادث ناگوار است عبارت آخر در مورد ایمنی نشان می دهد که برای ارتقاء تر از ایمنی در یک واحد صنعتی و حتی سازمانی لازم است قدم های زیر برداشته شوند:

۱ - شناسایی خطر

۲ - کنترل خطر

۳ - ارزیابی خطر

با توجه به مطلب مذکور جهت برداشتن این سه گام نیاز به دستورالعمل با روشی سیستماتیک داریم دستورالعملی که شامل هر سه مورد فوق باشد نیاز به این اسلوب سیستماتیک در نهایت به ابداع روش های خاصی از مطالعات بنام مطالعات ارزیابی خطر «HE» منجر شد. از این روش ها که از ابداع آنها حدود ۳۰ سال میگذرد، در پتروشیمی به شکل وسیعی استفاده می شود. (خندان، ۱۳۸۹)

جهت پیشگیری از حوادث و ارزیابی خطر ابتدا باید عوامل بالقوه بروز آنها را شناسایی نمود. این عوامل شامل مخاطرات کوچک و بزرگ پنهان و آشکار می باشند در صنایع مختلف و زندگی پیرامون ما مخاطرات بسیار زیادی پنهان گردیده اند. اما برخی از آنها در صورت ظهور توانائی آسیب رساندن را نداشته و برخی دیگر احتمال وقوع با اثرات قابل اندازه گیری را خواهند داشت. از این رو مطالعاتی تحت عنوان ارزیابی ریسک و پیامدها مورد توجه تصمیم گیران قرار گرفته است. به کمک این مطالعات می توان از طریق معادلات ریاضی و پس از شناسایی مخاطرات اقدام به ارزیابی هر یک از مخاطرات نمود و دامنه اثر آنها را مشخص نمود.

مطالعه ارزیابی خطر «HE» به عنوان یک کوششی سازمان یافته جهت تشخیص و تجربه و تحلیل حالات و وضعیتهای مخاطره آمیز مرتبط با یک فرآیند با فعالیت خاص معرفی می شود. به خصوص مطالعات ارزیابی حادثه و خطر در یافتن نقاط ضعف در طراحی و عملکرد فرایندها و تجهیزاتی استفاده می شود که نقاط ضعف مربوطه حوادث غیر مترقبه ای مانند انفجار با آتش سوزی با نشت مواد شیمیایی را بدنبال دارد این مطالعه و تحقیق برای سازمان ها، منابع و اطلاعاتی را فراهم می آورد که بر اساس آن می توانند تر از ایمنی را بهبود بخشیده و ریسک عملکرد و فعالیت خود را تحت کنترل در آورند.

بخش شناسائی مخاطرات و آنالیز کیفی ریسک به همراه بخش حذف اصلاح، کنترل و پایش ریسک از مهمترین ضروری ترین و فنی ترین احتیاجات مهندسان ایمنی و فرآیند کلیه صنایع می باشد. پس از شناسائی مخاطرات و تعیین کیفیت ریسک آنها مخاطراتی را که از کیفیت ریسک متوسط و بالائی برخوردار هستند جهت ارزیابی کمی ریسک بررسی خواهیم نمود. (غلامی و همکاران، ۱۳۸۷)

اهمیت حوادث ناشی از کار

هر ساله ده ها میلیون کارگر در سراسر جهان قربانی حوادثی می شوند که باعث مرگ یا ناتوانی تعداد زیادی از مردم می شود بر اساس آمارهای منتشر شده در کشورهای صنعتی از هر ده کارگر سالانه یک نفر در معرض حادثه قرار می گیرد و در نتیجه این حوادث پنجاه درصد از روز کاری کشور از بین میرود حوادث کار از یک سو باعث نارضایتی کارگر یا اعضای خانواده وی می شود و از سوی دیگر موجب زبان سرمایه و تضعیف بنیان اقتصادی جامعه می شود. از این رو چنین حوادثی از منظر زیر حائز اهمیت است

- از دیدگاه انسانی

هر حادثه ناشی از کار حتی جزئی باعث درد و ناراحتی کارگر و خانواده او می شود. بدیهی است که اگر حادثه شدید باشد و منجر به فوت یا ناتوانی دائمی شود این موضوع از اهمیت بیشتری برخوردار است.

- اجتماعی

از آنجایی که پیشرفت و توسعه هر جامعه در گرو نیروی کار افراد جامعه است محصول کار هر کارگر نه تنها مایه معیشت زندگی و خانواده اوست بلکه سرمایه و پشتوانه اقتصادی جامعه نیز محسوب می شود، همانطور که می دانیم حدود ۵۰ تا ۶۰ درصد افراد هر جامعه را افراد در سن کار تشکیل می دهند. این در حالی است که اصولاً افرادی که در جامعه به ویژه در کشورهای کم درآمد فعال هستند حدود ۲۵ درصد از کل جمعیت را تشکیل می دهند اما اگر افراد به دلیل حوادث ناشی از کار نتوانند کار خود را انجام دهند این امر منجر به بی ثباتی در موقعیت اجتماعی جامعه می شود.

- از نظر اقتصادی

حوادث به هر شکل و درجه ای که باشد پیامدهای اقتصادی برای کارگر کارفرما و جامعه دارد. این ضررها مستقیم و غیر مستقیم است. خسارات مستقیم شامل خسارات ناشی از وقفه در کار ناشی از حادثه هزینه های درمانی و در نهایت خسارات پرداختی در صورت از کار افتادگی موقت یا دائم یا فوت می باشد. هنگام محاسبه خسارات غیر مستقیم که میزان آن در همه کشورها بیشتر از تلفات مستقیم است باید خسارات ناشی از وقفه در کار سایر کارگران در نظر گرفته شود تا به مصدوم کمک شود و در مورد علت حادثه بحث و گفتگو شود تا زمانی که بیمارستان فرد مناسب را برای انجام کار تعیین نکند خسارت وارده به ماشین آلات و در نهایت خسارت ناشی از کاهش فعالیت کارگر آسیب دیده پس از بازگشت به کار در صورت از کارافتادگی باید لحاظ شود. (یانگ و همکاران، ۲۰۱۵)

تحلیل ابعاد مختلف فرهنگ ایمنی و تأثیر آن بر کاهش حوادث و بهبود عملکرد آتش‌نشانان

فرهنگ ایمنی به‌عنوان یک مفهوم کلیدی در سازمان‌های آتش‌نشانی، شامل مجموعه‌ای از ارزش‌ها، باورها و رفتارهایی است که به‌منظور ارتقاء ایمنی و کاهش خطرات در محیط کار شکل می‌گیرد. این فرهنگ به‌طور مستقیم بر عملکرد آتش‌نشانان و کیفیت خدمات آن‌ها تأثیر می‌گذارد. در این قسمت، به تحلیل ابعاد مختلف فرهنگ ایمنی و تأثیر آن بر کاهش حوادث و بهبود عملکرد آتش‌نشانان پرداخته می‌شود.

۱. **آموزش و آگاهی:** یکی از ابعاد اصلی فرهنگ ایمنی، آموزش مستمر و آگاهی‌بخشی به آتش‌نشانان است. برگزاری دوره‌های آموزشی منظم در زمینه ایمنی، شناسایی خطرات و نحوه واکنش در شرایط اضطراری، به آتش‌نشانان کمک می‌کند تا با مهارت‌های لازم برای مواجهه با خطرات آشنا شوند. این آموزش‌ها همچنین به تقویت اعتماد به نفس و توانایی تصمیم‌گیری سریع در شرایط بحرانی می‌انجامد.

۲. **ارتباطات مؤثر:** ایجاد یک سیستم ارتباطی مؤثر درون سازمانی، به‌ویژه در مواقع بحران، از دیگر ابعاد فرهنگ ایمنی است. ارتباطات شفاف و مؤثر میان اعضای تیم، به تبادل اطلاعات حیاتی و هماهنگی بهتر در عملیات کمک می‌کند. این امر می‌تواند به کاهش خطاها و حوادث ناشی از سوءتفاهم‌ها و عدم هماهنگی منجر شود.

۳. **ارزیابی و شناسایی خطرات:** فرهنگ ایمنی شامل فرآیندهای منظم ارزیابی و شناسایی خطرات موجود در محیط کار است. شناسایی دقیق مخاطرات و انجام ارزیابی‌های منظم، به آتش‌نشانان این امکان را می‌دهد تا خطرات را پیش‌بینی کرده و تدابیر لازم را برای کاهش آن‌ها اتخاذ کنند. این رویکرد به‌طور قابل توجهی می‌تواند از وقوع حوادث جلوگیری کند.

۴. **پاداش و تشویق:** ایجاد یک سیستم پاداش و تشویق برای رفتارهای ایمن و رعایت اصول ایمنی، می‌تواند انگیزه آتش‌نشانان را برای رعایت استانداردهای ایمنی افزایش دهد. این نوع تشویق‌ها به تقویت فرهنگ ایمنی و ایجاد حس مسئولیت‌پذیری در میان کارکنان کمک می‌کند.

۵. **پشتیبانی از سلامت روانی:** توجه به سلامت روانی آتش‌نشانان نیز جزء مهمی از فرهنگ ایمنی است. شرایط کار پرتنش و مواجهه با حوادث ناگوار می‌تواند بر سلامت روانی کارکنان تأثیر بگذارد. فراهم کردن حمایت‌های روانی و مشاوره برای آتش‌نشانان، به بهبود عملکرد آن‌ها و کاهش استرس‌های ناشی از کار کمک می‌کند.

۶. **تجزیه و تحلیل حوادث:** فرهنگ ایمنی باید شامل تجزیه و تحلیل حوادث و اشتباهات باشد. بررسی دقیق حوادث گذشته و یادگیری از آن‌ها، به شناسایی نقاط ضعف و بهبود فرآیندها کمک می‌کند. این رویکرد نه‌تنها به کاهش حوادث آینده کمک می‌کند، بلکه به ایجاد یک محیط یادگیرنده در سازمان منجر می‌شود.

منابع و مآخذ

۱. خندان، محمد (۱۳۸۹) بررسی ارتباط جو ایمنی و رفتار ارگونومیک کارکنان در محیط کار، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
۲. علائی نژاد، محمدرضا؛ محمد فام، ایرج غازی، ساناز (۱۳۹۲) ارزیابی عوامل موثر بر نرخ حوادث شغلی در استان مازندران طی سال‌های ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹، کنفرانس ملی مدیریت بحران و HSE در شریان‌های حیاتی صنایع و مدیریت شهری شرکت کیمیا خرد پارس.
3. Aboneh, E.A., Stone, J. A., Lester, C.A., & Chui, M.A. (2020). Evaluation of patient safety culture in community pharmacies. *Journal of Patient Safety*, 16(1), e18–e24. doi: 10.1097/PTS.0000000000000245
4. Abubakar, A. M., Yazdian, T. F., & Behraves, E. (2018). A riposte to ostracism and tolerance to workplace incivility: a generational perspective. *Personnel Review*, 47(2), 441-457. doi: 10.1108/PR-07-2016-0153.
5. Gong, Y. (2019). Safety culture among Chinese undergraduates: a survey at a university. *Safety Science*, 111, 17-21. doi: 10.1016/j.ssci.2018.09.010.
6. Hu, X., Griffin, M. A., & Bertuleit, M. (2016). Modelling antecedents of safety compliance: Incorporating theory from the technological acceptance model. *Safety Science*, 87, 292-298. doi: 10.1016/j.ssci.2015.12.018.
7. Magee, J.C., Milliken, F.J., Lurie, A.R., 2010. Power differences in the construal of a crisis: The immediate aftermath of September 11, 2001. *Pers. Soc. Psychol. Bull.* 36 (3), 354–370. <https://doi.org/10.1177/0146167209360418>
8. Mearns, K., Kirwan, B., Reader, T.W., Jackson, J., 2013. Development of a methodology for understanding and enhancing safety culture in Air Traffic Management. *Saf. Sci.* <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2012.09.001>
9. Pereira, E., Ahn, S., Han, S., & Abourizk, S. (2020). Finding causal paths between safety management system factors and accident precursors. *Journal of Management in Engineering*, 36(2), 04019049, doi: 10.1061/(ASCE)ME.1943-5479.0000738.
10. Reader, T.W., Noort, M.C., Shorrock, S., Kirwan, B., 2015. Safety sans Frontières: an international safety culture model. *Risk Anal.* 35 (5), 770–789. <https://doi.org/10.1111/risa.12327>.
11. Thomas, E.J., Sexton, J.B., Helmreich, R.L., 2003. Discrepant attitudes about teamwork among critical care nurses and physicians. *Crit. Care Med.* 31 (3), 956–959. <https://doi.org/10.1097/01.CCM.0000056183.89175.76>
12. Yang, M., Khan, F., Lye, L., & Amyotte, P. (2015). Risk assessment of rare events. *Process Safety and Environmental Protection*, 98, 102-108.